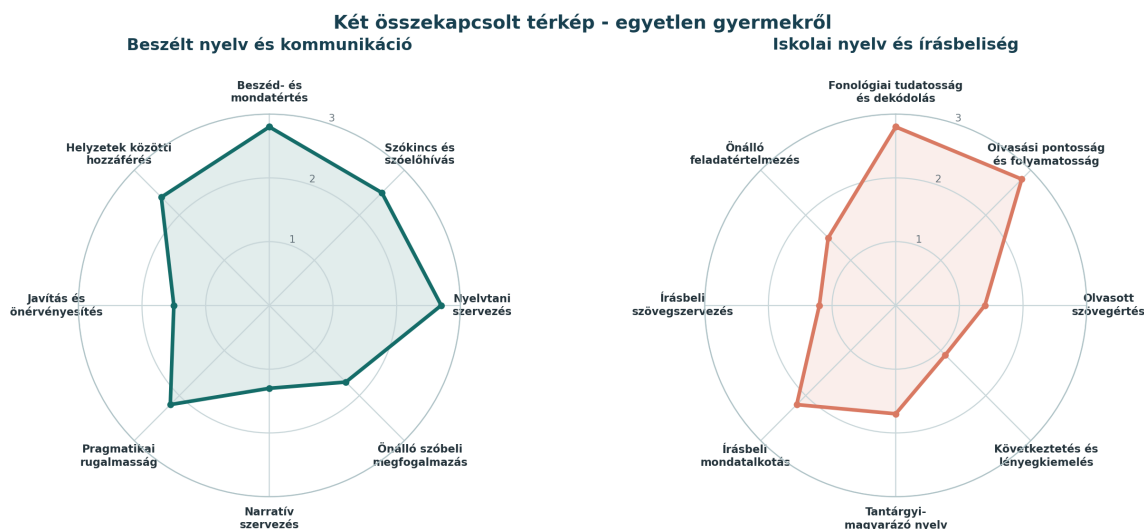

Nyelvi-kommunikációs és iskolai hozzáférési mintaprofilok

Autista tanulók logopédiai megfigyeléséhez az általános iskola 1-8. évfolyamán

Központi elv: Az iskolai teljesítmény azt is megmutatja, mennyire teszi hozzáférhetővé a tanítás, a feladat és a válaszadás módja a gyermek tudását.

Dobos Károly
logopédus-gyógypedagógus

autilogopedia.hu

2026

Az anyag célja

Fontos: A profilok szerkesztett munkahipotézisek. Nem validált tipológiák, nem diagnosztikai kategóriák, és nem helyettesítik a komplex logopédiai, pedagógiai vagy teamvizsgálatot.

Az ötéves kori nyelvi-kommunikációs térkép iskoláskorban kibővül. Már nem elegendő azt megfigyelni, hogyan ért és beszél a gyermek: külön láthatóvá kell tenni az olvasás, az írás, a tantárgyi nyelv, a következtetés és az önálló feladatértelmezés hozzáférhetőségét is. Egy gyermek több profil jegyeit mutathatja, és a mintázata évfolyamonként, tantárgyanként, partnerenként vagy terhelési helyzetenként változhat.

Miért két diagram?

- A jó beszéd nem garantálja a tankönyvi nyelv vagy a következtetést igénylő szövegértés biztonságát.
- A jó felolvasás nem azonos az olvasottak megértésével.
- A gyenge dekódolás elfedheti az erős hallott szövegértést és fogalmi tudást.
- A rövid írásbeli válasz mögött gazdag szóbeli tudás állhat.
- Az iskolai helyzet megváltoztathatja, mennyi válik hozzáférhetővé a meglévő tudásból.

A profilrendszer szerkezete

12 alaprofil A leggyakoribb iskoláskori nyelvi, olvasási, írásbeli és hozzáférési mintázatok.

4 értelmezési profil Bármely alaprofilra ráhelyezhető réteg: ismételt nyelvi minták, beszédprodukció, többnyelvűség és végrehajtó működések.

Nem a méret a cél A fejlődés lehet nagyobb önállóság, több helyzetben elérhető tudás, jobb segítségkérés vagy pontosabb alternatív válaszadás is.

Tartalom

Fejezet	Oldal
Alapelvek és kettős diagram	2-6
1. Átfogó nyelvi és tanulási hozzáférési nehézség	7-8
2. Folyékony beszéd - rejtett iskolai nyelvi nehézség	9-10
3. Verbális feldolgozási és munkamemória-terhelődés	11-12
4. Szóelőhívási és szemantikai hálózati nehézség	13-14
5. Narratív és eseményszervezési nehézség	15-16
6. Magyarázó és tantárgyi szövegek szervezési nehézsége	17-18
7. Következtetési, többértelműségi és nem szó szerinti nyelvi nehézség	19-20
8. Erős dekódolás - gyengébb olvasott szövegértés	21-22
9. Fonológiai-dekódolási nehézség - erősebb szóbeli tudás	23-24
10. Írásbeli megfogalmazási és szövegalkotási szűkület	25-26
11. Erős nyelvi rendszer - pragmatikai és együttműködési rugalmatlanság	27-28
12. Helyzetfüggő iskolai kommunikációs hozzáférés	29-30
A. Ismételt és rögzült nyelvi mintákra támaszkodó kommunikáció	31
B. Beszédprodukciós korlát - erősebb nyelvi és fogalmi tudás	32
C. Többszörös, elosztott nyelvi és tantárgyi tudás	33
D. Végrehajtó működések által korlátozott nyelvi teljesítmény	34
A 12 alaprofil gyors összehasonlítása	35
Alsó és felső tagozatos értelmezés	36
Hatlépéses használati folyamat	37
Szakmai háttér és források	38-39

Olvasási út: A kézikönyv használható teljes rendszerként vagy egyetlen, aktuálisan releváns profilfejezet kiválasztásával.

I. Beszélt nyelv és kommunikáció

A diagram azt mutatja, mennyire hozzáférhető a gyermek beszélt és multimodális nyelvi-kommunikációs működése több partnerrel és helyzetben.

Tengely	Mit foglal magában?	Példa a megfigyelésre
Beszéd- és mondatértés	Szavak, mondatok, kérdések, relációk és összetett közlések megértése.	Új instrukciót cselekvéssel vagy választással is pontosan követ-e?
Szókincs és szóelőhívás	Fogalmak, megnevezés, kategóriák és előhívási stratégiák.	Felismeri-e akkor is a fogalmat, ha nem tudja megnevezni?
Nyelvtani szervezés	Morfológia, szórend, mondatkapcsolatok és összetett szerkezetek.	Spontán közlésben hogyan jelöli az időt, viszonyt és okot?
Önálló szóbeli megfogalmazás	Saját gondolat megfogalmazása, nem pusztán modell vagy felidézett forma.	Mit mond szabad felidézésben, és mennyit segít a váz?
Narratív szervezés	Időrend, szereplő, hely, ok, cél, következmény és hallgatói követhetőség.	Személyes élménye követhető-e a külső hallgató számára?
Pragmatikai rugalmasság	Közlés igazítása partnerhez, témához, célhoz és változó helyzethez.	Tud-e rövidíteni, témát váltani vagy másik példát adni?
Javítás és önérvényesítés	Nem értés jelzése, pontosítás, újrafogalmazás, nemet és segítséget kérés.	Mit tesz, ha félreértették vagy nem érti a feladatot?
Helyzetek közötti hozzáférés	Tudás hozzáférése különböző partnerekkel, csoportban és terhelésben.	Ugyanazt tudja-e megmutatni négyszemközt és órán?

Megfigyelési szabály: A beszédes és nem beszédes választadást egyaránt fogadjuk el. Minden pont mellé kerüljön helyzet, partner, segítség és konkrét példa.

II. Iskolai nyelv és írásbeliség

A második diagram azokat a nyelvi műveleteket teszi láthatóvá, amelyekkel a gyermek az írott tananyaghoz, a feladathoz és az írásbeli válaszadáshoz hozzáfér.

Tengely	Mit foglal magában?	Példa a megfigyelésre
Fonológiai tudatosság és dekódolás	Hangalak tudatos elemzése, betű-hang kapcsolat és összeolvasás.	Álszót is hangról hangra olvas, vagy főként felismer és találgat?
Olvasási pontosság és folyamatosság	Szó- és szövegolvasás pontossága, tempója, automatizáltsága és prozódíja.	A pontosság mellett mennyi figyelem marad a jelentésre?
Olvasott szövegértés	Mondatok, bekezdések és teljes szövegek jelentésének felépítése.	Hallva és olvasva ugyanazt érti-e meg?
Következtetés és lényegkiemelés	Ki nem mondott összefüggések, fő gondolat és releváns bizonyíték kiválasztása.	Megmutatja-e, mely szövegrészből következtetett?
Tantárgyi- magyarázó nyelv	Definíció, leírás, összehasonlítás, folyamat, okmagyarázat és érvelés.	Felismeri-e, milyen szerkezetű választ vár a feladat?
Írásbeli mondatalkotás	Nyelvtanilag és jelentésben összefüggő írott mondatok létrehozása.	Szóban meglévő gondolatát írott mondatba tudja-e rendezni?
Írásbeli szövegszervezés	Bekezdés, szövegtípus, koherencia, bevezetés és lezárás.	Vázlatból épít-e követhető bekezdéseket?
Önálló feladatértelmezés	A feladat céljának, lépéseinek és elvárt válaszformájának felismerése.	El tudja-e kezdeni társas utánpótlás vagy külön magyarázat nélkül?

Értelmezési szabály: Az olvasás és az írás összetett teljesítmény. A dekódolást, a jelentésalkotást, a nyelvi megfogalmazást és a technikai kivitelezést külön is vizsgáljuk.

Pontozás és értelmezés

Közös, 0-3 skála

- 0: megfelelő megfigyelési lehetőség mellett még nem volt hozzáférhető.
- 1: jelentős támogatással vagy nagyon szűk helyzetben hozzáférhető.
- 2: részben önállóan, de változóan vagy csak egyes helyzetekben hozzáférhető.
- 3: önállóan, funkcionálisan és több releváns helyzetben hozzáférhető.
- N: nem volt megfelelő megfigyelési lehetőség; ezt nem szabad nullaként ábrázolni.

1. Az alak fontosabb, mint az összpontszám Két azonos pontösszeg mögött eltérő dekódolási, megértési, írásbeli vagy helyzeti minta állhat.

2. A két diagramot együtt olvassuk A szóbeli és az iskolai csillag közötti eltérés gyakran fontosabb, mint bármelyik külön mérete.

3. A pont mindig példával jár Rögzítsük, mit tett a gyermek, milyen feladatban, milyen segítséggel és milyen válaszadási móddal.

4. Legalább két helyzet kell Négyszemközti, tanórai, írásbeli, AAK-val támogatott és időnyomásos helyzet eltérő profilt adhat.

5. A támogatás hatása adat A vázlat, felolvasás, vizuális lépéssor vagy több válaszdíő megmutatja a hozzáférés feltételeit.

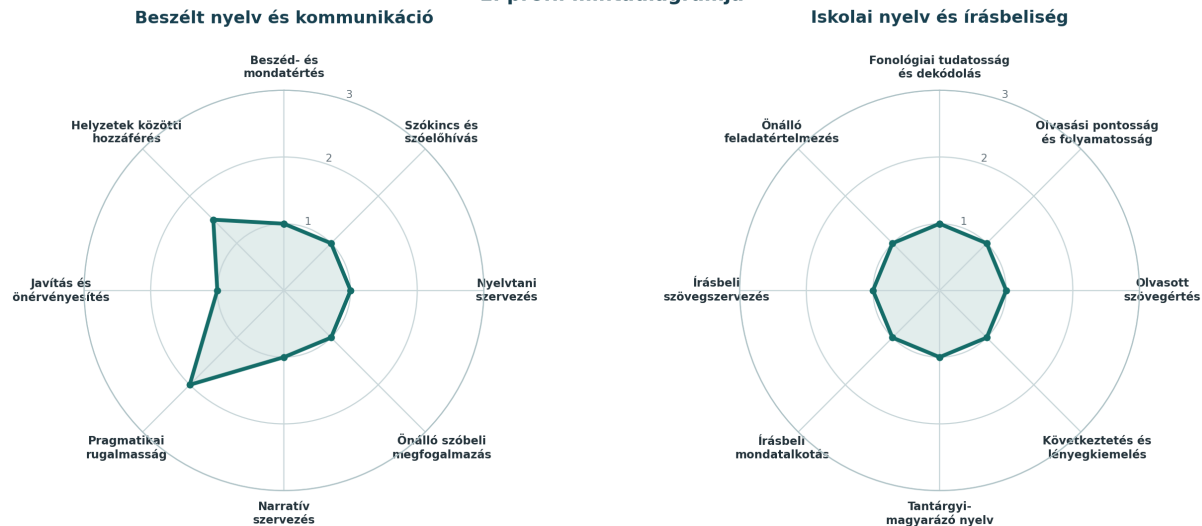
Klinikai óvatosság: A diagram önmagában nem különíti el a nyelvi zavart, a tanulási zavart, a beszédmotoros vagy hallási tényezőt, a szorongást, a figyelmi és végrehajtó terhelést. A következő vizsgálati kérdést, fejlesztési irányt jelöli ki.

1. profil: Átfogó nyelvi és tanulási hozzáférési nehézség

Több beszélt és írott nyelvi területet érintő, tartós támogatási szükséglet

Jellemzés: A gyermek kommunikációs szándéka és gyakorlati tudása sokszor jobban látható, mint a nyelvi formája. A beszédértés, a szókincs, a mondatalkotás, a történetsszervezés, az olvasás és az írás egyaránt jelentős támogatást igényelhet. A feladat nyelvezete gyakran nagyobb akadály, mint maga a tananyag.

1. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: Mindkét csillag több tengelyen kicsi; a kommunikációs szándék relatív erősség lehet.

Mit figyelhetünk meg?

- Rövid, konkrét közléseket ért meg biztosabban; az összetett instrukcióból elemeket hagy ki.
- Szóbeli és írásbeli válaszai rövidek, miközben választással vagy cselekvéssel többet mutat.
- A tantárgyi fogalmak lassan épülnek be, és új helyzetben nehezebben hozzáférhetők.
- Az olvasás technikája és a jelentésalkotás is támogatást igényelhet.
- Vizuális lépéssorral, tárgyi tapasztalattal és AAK-val pontosabb részvétel válik lehetővé.

1. profil: gyakorlati értelmezés

Marci második osztályos. A tanítói bemutatást követve pontosan csoportosítja a terméseket, de a 'Mi alapján rendeztük őket csoportokba?' kérdésre csak annyit mond: 'ilyen-olyan'. A tankönyvi utasítást önállóan nem kezdi el, képes lépéssor és két válaszlehetőség mellett viszont helyesen dolgozik. Rövid mondatokat olvas, de az olvasási erőfeszítés mellett a jelentés gyakran elveszik.

Értelmezés

A két kisméretű diagram több rendszer együttes sérülékenységét jelzi, de nem mondja meg annak okát. El kell különíteni a beszélt nyelvi nehézséget, az írott nyelvi tanulást, az általános kognitív terhelést, a hallási tényezőket és a hozzáférési akadályokat. A relatíve jobb pragmatikai részvétel arra utalhat, hogy Marci szeretne kapcsolódni, de ehhez nem mindig áll rendelkezésére elég pontos nyelvi eszköz.

További vizsgálati irány

- Beszéd- és mondatértés cselekvéses, képi és AAK-válaszadással.
- Aktív és passzív szókincs, nyelvtani szervezés, spontán nyelvi minta.
- Fonológiai tudatosság, betű-hang megfeleltetés, szó- és mondatolvasás.
- Hallott és olvasott rövid szöveg megértésének összevetése.
- Adaptív működés, hallás és tanulási helyzetben mutatott támogatáshatás teamvizsgálata.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- A tanórai nyelv rövidítése, tagolása és vizuális rögzítése.
- Funkcionális és tantárgyi fogalmak hálózatának tapasztalati felépítése.
- Beszédtől független, megbízható válaszadási és AAK-lehetőség biztosítása.
- A dekódolás és a jelentés összekapcsolása rövid, sikeresen érthető szövegekkel.
- A feladatkezdéshez és befejezéshez fokozatosan halványítható lépéssor használata.

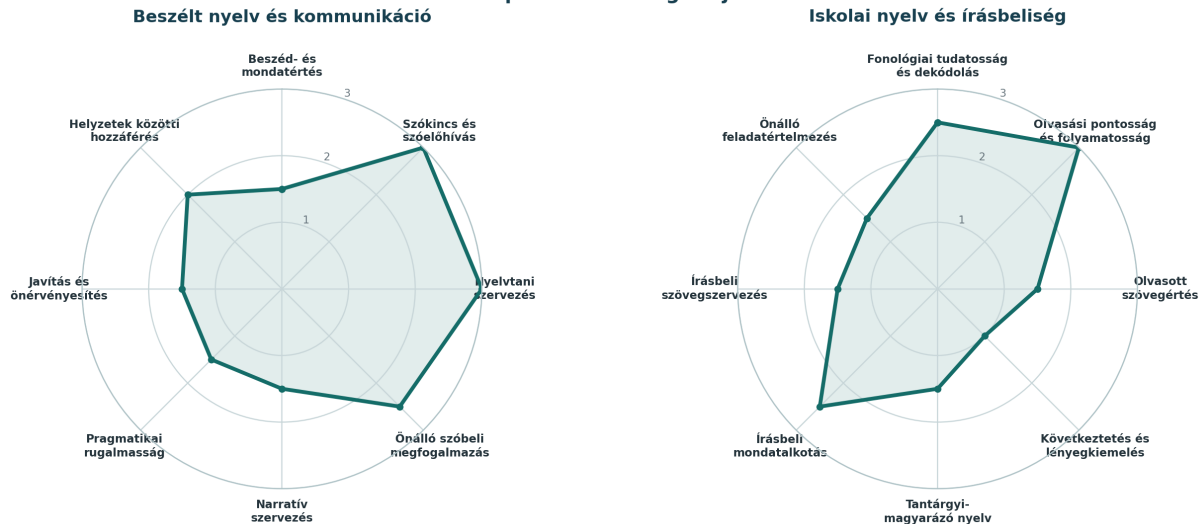
Kerülendő következtetés: Ne azonosítsuk a kevés vagy pontatlan nyelvi választ a tananyag teljes meg nem értésével; előbb tegyük hozzáférhetővé a válaszadást.

2. profil: Folyékony beszéd - rejtett iskolai nyelvi nehézség

Erős nyelvi forma mellett bizonytalanabb mélyebb megértés és tanórai alkalmazás

Jellemzés: A gyermek választékosan, akár felnőttesen beszélhet és folyékonyan olvashat. A kérdések pontos feldolgozása, a lényegkiemelés, az összefüggések felismerése és az önálló tanórai alkalmazás azonban lényegesen bizonytalanabb lehet, mint amit a felszíni nyelvi forma sugall.

2. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: Nagy formai tengelyek mellett mélyebb bemetszés az értés, következtetés és szövegszervezés területén.

Mit figyelhetünk meg?

- Kedvelt témáról részletesen beszél, de a tanári kérdés lényegét elkerülheti.
- Tankönyvi mondatokat pontosan idéz, saját szavaival nehezebben magyarázza meg őket.
- A szövegben megtalálható tényekre jobban válaszol, mint a következtetést igénylő kérdésekre.
- Az instrukció megértését a társak megfigyelésével vagy ismert rutinból pótolhatja.
- Ritkán jelzi, ha nem értett valamit; találónak tűnő, de irreleváns választ adhat.

2. profil: gyakorlati értelmezés

Anna negyedik osztályos, választékosan beszél az állatvilágról és hibátlanul felolvassa a természetismereti szöveget. Arra a kérdésre, miért vándorolnak a madarak, több ritka madárfajt felsorol, de az évszakos táplálékhiányt nem kapcsolja a vándorláshoz. Vizuálisan támogatott ok-okozati váz és két rövid bekezdés összevetése után pontos magyarázatot ad. A tanórán gyakran csak akkor kezd dolgozni, amikor látja a többiek megoldását.

Értelmezés

A folyékony beszéd és a jó felolvasás nem bizonyítja automatikusan a mély nyelvi vagy szövegértést. A két csillag azt mutatja, hogy a lexikai-nyelvtani forma erősebb, mint a jelentés integrációja, a narratív szervezés és a következtetés. A pontatlan válasz nem feltétlenül figyelmetlenség vagy motivációhiány.

További vizsgálati irány

- Összetett kérdések és mondatok megértése nem verbális válaszadással is.
- Hallott és olvasott szöveg fő gondolata, oka, célja, következménye.
- Visszakérő és következtető kérdések teljesítményének elkülönítése.
- Önálló feladatértelmezés társas utánzás nélkül.
- Félreértés-felismerés, visszakérdezés és átfogalmazás természetes helyzetben.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- A gondolatmenet láthatóvá tétele: 'Miből gondolod?' és vizuális bizonyítékkeresés.
- Fő gondolat, részlet, ok és következmény tudatos elkülönítése.
- Tankönyvi mondatok közös átfogalmazása hétköznapi nyelvre.
- A nem értés és a pontosítás biztonságos kommunikációs stratégiáinak tanítása.
- A feldolgozási idő és a vizuális támogatás biztosítása folyékony beszéd mellett is.

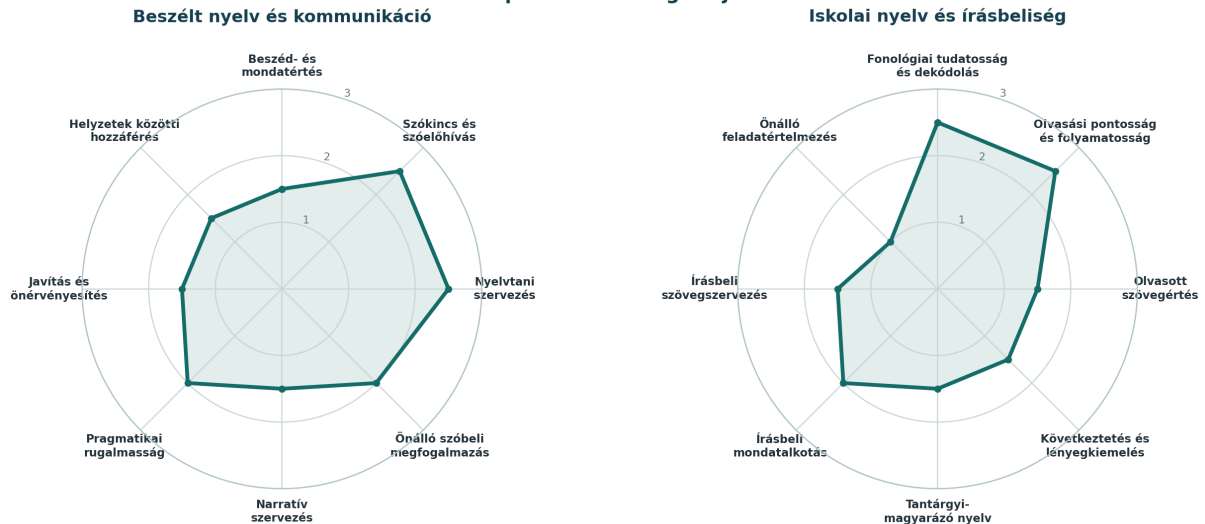
Kerülendő következtetés: Ne tekintsük a választékos beszédet, a jó memóriát vagy a hibátlan felolvasást automatikusan teljes iskolai nyelvi kompetenciának.

3. profil: Verbális feldolgozási és munkamemória-terhelődés

A közlés hossza, tempója és információsűrűsége szűkíti a hozzáférést

Jellemzés: A gyermek értheti a szavakat és a nyelvtani szerkezeteket, de hosszabb közlésben nem tud minden információt megtartani, sorrendbe rendezni és végrehajtásba fordítani. A hallgatás, jegyzetelés, feladatváltás és válaszadás egyidejű terhelése különösen nehéz lehet.

3. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: A nyelvi forma közepesen erős, de a hosszabb feldolgozást és önálló feladatkezdést igénylő tengelyek besűkülnek.

Mit figyelhetünk meg?

- A többlépéses instrukcióból elemeket hagy ki vagy felcseréli a sorrendet.
- A hosszabb mondat elejére még reagál, a végére már kevésbé.
- Hallgatás és másolás egyidejűleg jelentősen rontja a teljesítményt.
- Az ugyanolyan hosszú ismétlés kevésbé segít; a rövidítés és a vizuális lépéssor viszont igen.
- Sok gyors kérdésre találmra válaszolhat, lelassulhat vagy abbahagyhatja a feladatot.

3. profil: gyakorlati értelmezés

Bálint ötödik osztályos. Egyenként megérti a földrajzi fogalmakat, de az instrukcióból - 'Húzd alá a folyókat, karikázd be a tavakat, majd írd melléjük az ország nevét' - rendszeresen kimarad egy lépés. Amikor a három művelet külön sorban, piktogrammal jelenik meg, pontosan dolgozik. Szóbeli felelésnél a hosszú kérdés után elveszíti a válasz fonalát, rövid kulcsszavas kérdésből viszont felépíti a magyarázatot.

Értelmezés

A gyengébb teljesítmény nem feltétlenül a fogalom vagy a nyelvtani szerkezet hiányát mutatja. A közlés hossza, a tempó, a sorrend megtartása és a párhuzamos műveletek együtt haladhatják meg az aktuális kapacitást. A támogatásra bekövetkező nagy javulás fontos differenciáló adat.

További vizsgálati irány

- Egylépéses és több lépéses instrukciók fokozatos terheléssel.
- Mondathossz és nyelvtani összetettség külön változtatása.
- Hallott, olvasott és vizuálisan tagolt feladat összevetése.
- Verbális munkamemória és feldolgozási tempó pszichológiai teamvizsgálata szükség szerint.
- Fáradás, zaj, időnyomás és egyidejű grafomotoros terhelés hatása.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Egy információegység - egy lépés elv alkalmazása.
- Kulcsszavak, sorrend és kész állapot vizuális rögzítése.
- Jegyzetelési váz, előre nyomtatott kulcsfogalmak és visszanevezhető instrukció biztosítása.
- Cselekvéses megértés-ellenőrzés a szó szerinti visszamondás helyett.
- A 'Kérlek, egyenként!' és 'Mutasd leírva!' segítségkérő stratégiák tanítása.
-

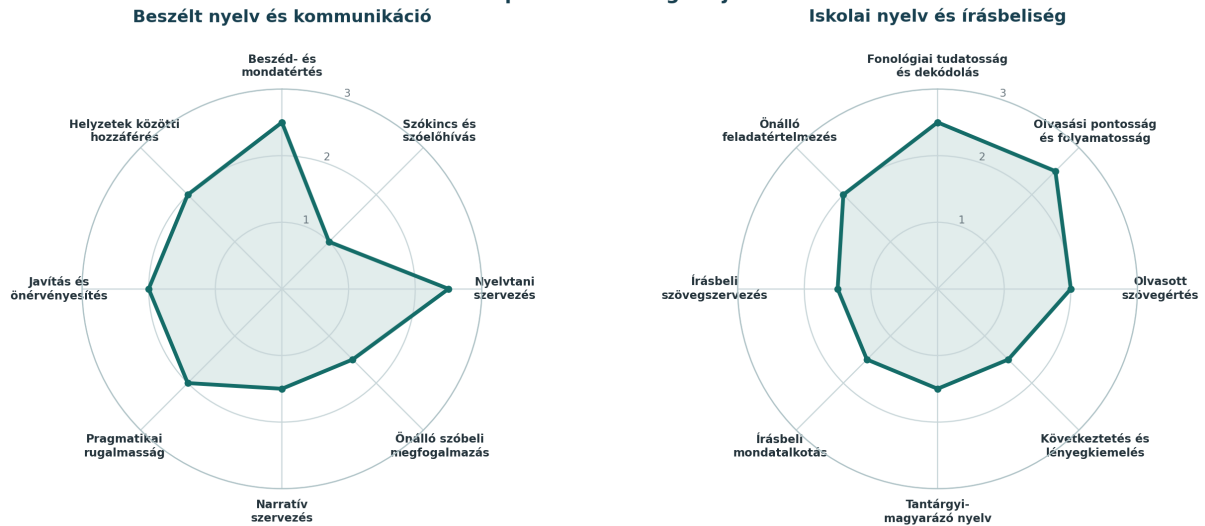
Kerülendő következtetés: Ne ismételjük egyre hangosabban ugyanazt a hosszú közlést, és ne értelmezzük az elmaradt lépést automatikusan együttműködési problémaként.

4. profil: Szóelőhívási és szemantikai hálózati nehézség

A fogalom gyakran megvan, de a megfelelő szó lassan vagy pontatlanul hozzáférhető

Jellemzés: A gyermek felismeri a tárgyat, fogalmat vagy tanult összefüggést, de feleléskor vagy írás közben nem fér hozzá gyorsan a megfelelő szóhoz. Körülírhat, általános szót használhat vagy másik, közeli fogalmat mondhat; az előhívási elakadás a teljes gondolatmenetet megszakíthatja.

4. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: A két csillag legmélyebb bemetszése a szókincs, a tantárgyi előhívás és a szövegalkotás körül jelenik meg.

Mit figyelhetünk meg?

- Gyakori az 'íze', 'az a valami' vagy funkcióval történő körülírás.
- Választásból felismeri azt a szót, amelyet önállóan nem tudott felidézni.
- Időnyomásban több szóhelyettesítés és hosszabb szünet jelenik meg.
- Kategóriák felsorolása és tantárgyi fogalmak gyors előhívása nehéz.
- Írás közben a szókeresés miatt elveszítheti a mondat vagy bekezdés tervét.

4. profil: gyakorlati értelmezés

Nóra harmadik osztályos. Tudja, hogy a növény a gyökerével veszi fel a vizet, de feleléskor ezt mondja: 'azzal az alsó részével'. A 'gy-' hangindításra azonnal kimondja a szót, majd pontosan magyaráz tovább. Képről felismeri a fogalmakat, a szókérték csoportosításában pedig hibátlan. Fogalmazáskor sok törléssel dolgozik, és az előhívási szünetek után gyakran rövidebb mondatra vált.

Értelmezés

A szó átmeneti elérhetetlensége nem azonos a fogalom hiányával. A felismerés, a körülírás és a minimális előhívó segítségre adott válasz együtt mutatja meg, hogy Nóra szemantikai tudása gazdagabb, mint a gyors szóbeli produkciója. Ugyanakkor vizsgálni kell, mennyire rendezett és pontos maga a fogalmi hálózat.

További vizsgálati irány

- Megnevezés, felismerés és definíció összevetése.
- Kategória, funkció, tulajdonság, rész-egész és fogalmi kapcsolatok.
- Szemantikai és fonológiai előhívó segítség hatása.
- Gyors és időkorlát nélküli válaszadás összehasonlítása.
- Szóelőhívás spontán beszédben, tantárgyi felelésben és írásban.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Fogalmi hálók építése kategóriával, tulajdonsággal, funkcióval és kapcsolatokkal.
- Előre jelzett gondolkodási idő és válaszváz biztosítása.
- A körülírás, mutató és ideiglenes szóhely használható stratégiaként való elfogadása.
- Szemantikai, majd szükség szerint fonológiai segítség fokozatos alkalmazása.
- Tantárgyi kulcsszókérték és írás közben elérhető szóbank használata.

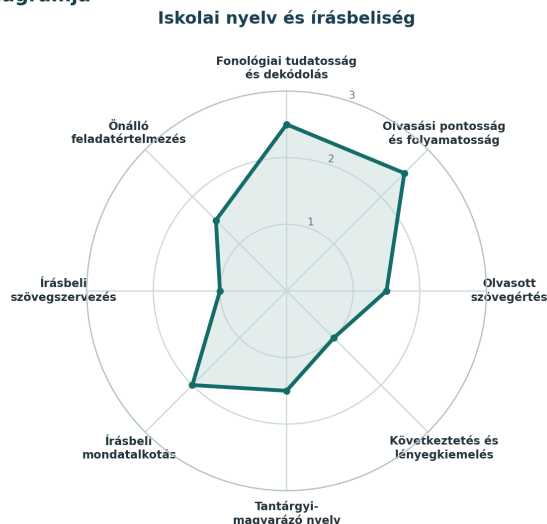
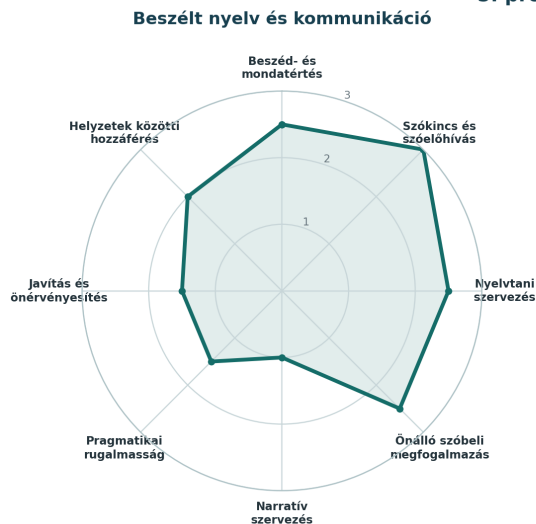
Kerülendő következtetés: Ne javítsuk félbe a keresést, és ne következtessünk a lassú szóelőhívásból arra, hogy a gyermek nem tanulta meg a fogalmat.

5. profil: Narratív és eseményszervezési nehézség

Jó mondatok mellett nehezebb idői, oksági és partnerkövethető történetsszervezés

Jellemzés: A gyermek egyenként pontos, nyelvtanilag jó mondatokat alkothat, de az eseményeket nehezen rendezi időben, okságilag és a hallgató tudásához igazodva. Személyes élményről, olvasott történetről és írásbeli fogalmazásban eltérő, de rokon szervezési nehézségek jelenhetnek meg.

5. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: A formai nyelvi tengelyek erősek, a narratíva, következtetés és írott szövegszervezés mélyen bemetszett.

Mit figyelhetünk meg?

- Részleteket sorol, de a szereplőt, helyszínt vagy előzményt nem vezeti be.
- Kihagyja az okot, a célt vagy a következményt.
- A névmásokból nem mindig egyértelmű, kire utal.
- Képsoron jobb a sorrend, mint szabad élményfelidézésben.
- Fogalmazásában jó mondatok állnak egymás mellett, de kevés a kapcsolóelem és a központi esemény.

5. profil: gyakorlati értelmezés

Dániel negyedik osztályos. Az osztálykirándulásról sok pontos részletet mond: a busz színét, a híd nevét és az elfogyasztott süteményt. Azt azonban nem vezeti be, hová mentek és miért kellett várniuk. A hallgató nem tudja, ki esett el, mert Dániel végig csak azt mondja: 'ő'. Történettérképpel a szereplő, hely, probléma, megoldás és befejezés sorrendjében követhető beszámolót készít.

Értelmezés

A nehézség nem a mondataalkotás szintjén, hanem a mondatok közötti kapcsolatok és a partner számára szükséges háttérinformáció szervezésében jelenik meg. A narratíva vizsgálata során külön kell látni a megértést, az újramesélést, a képsori történetet és a személyes élménybeszámolót.

További vizsgálati irány

- Történetmegértés és történetprodukció külön vizsgálata.
- Képsor, hallott történet, olvasott történet és személyes élmény összevetése.
- Mikrostruktúra: mondatkapcsolatok, névmási utalások és kötőszók.
- Makrostruktúra: szereplő, hely, cél, probléma, megoldás és következmény.
- Partneri tudás és félreértés felismerése természetes kommunikációban.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Állandó történetváz használata: ki, hol, mi történt, miért, mi lett a vége.
- Idő- és oksági kapcsolóelemek jelentésbe ágyazott tanítása.
- Közös újramesélés, majd a vizuális váz fokozatos halványítása.
- A hallgató információszükségletének láthatóvá tétele.
- Szóbeli történetterv átvezetése rövid írásbeli vázlatba.
-

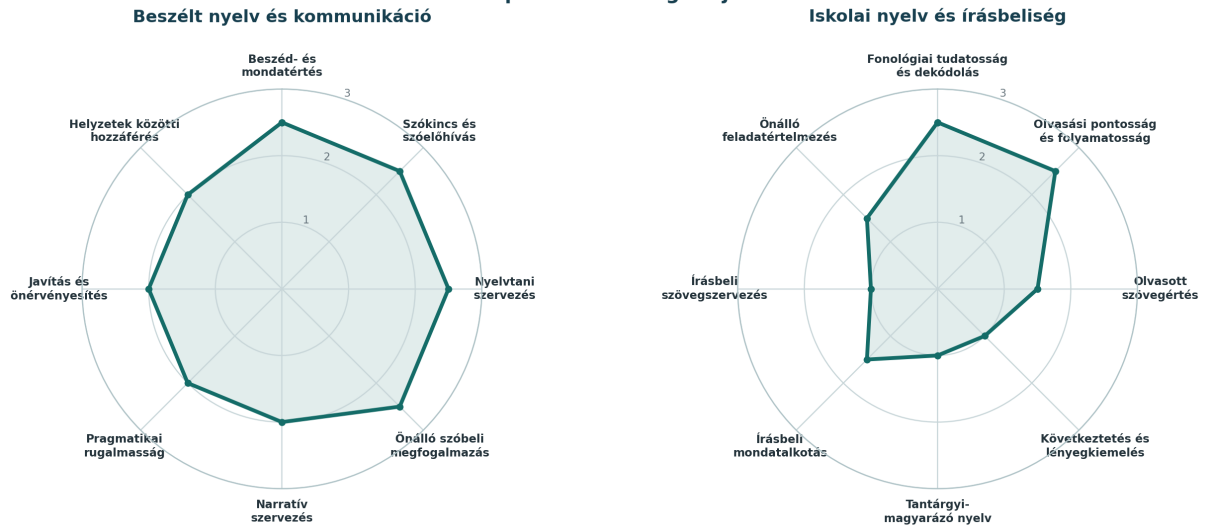
Kerülendő következtetés: Ne tekintsük a sok részletet automatikusan jól szervezett történetnek, és ne csak a mondatok nyelvtani pontosságát értékeljük.

6. profil: Magyarázó és tantárgyi szövegek szervezési nehézsége

A történetmondásnál erősebb vagy elfogadhatóbb teljesítmény mellett nehezebb magyarázat és összefoglalás

Jellemzés: Az iskolában nemcsak történeteket kell megérteni és alkotni, hanem meghatározni, összehasonlítani, folyamatot bemutatni, összefoglalni és érvelni is. A gyermek sok adatot tudhat, mégis nehezen rendezi azokat a feladat által megkívánt magyarázó szerkezetbe.

6. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: A mindennapi szóbeli nyelv viszonylag egyenletes, az iskolai csillag a következtetés, tantárgyi nyelv és szövegszervezés körül szűkül.

Mit figyelhetünk meg?

- Felsorolást ad magyarázat helyett, vagy minden részletet azonos súllyal kezel.
- Nehezen különíti el a főfogalmat és az alárendelt példákat.
- Bizonytalan az összehasonlítás, okmagyarázat és folyamatleírás szerkezetében.
- A tanultakat új kérdésformában kevésbé tudja használni.
- A jegyzetben sok adat szerepelhet, de a kapcsolatok és a hierarchia nem látszik.

6. profil: gyakorlati értelmezés

Zsófi hatodik osztályos, részletesen ismeri a víz körforgásának elemeit. Feleléskor egymás után felsorolja a párolgást, a felhőket, a folyókat és az esőt, de nem épít belőlük folyamatot. Amikor a 'kiindulás - változás - következmény' vázat és nyilatkat kap, pontos magyarázatot ad. Fogalmazásban a bevezetés után újabb tényeket halmoz, összegző mondatot önállóan ritkán ír.

Értelmezés

A tantárgyi szövegek eltérő szervezőelveket követnek. Zsófi tudása nem feltétlenül hiányos; a probléma abban lehet, hogy nem ismeri fel, a feladat definíciót, összehasonlítást, okmagyarázatot vagy folyamatleírást vár. A szövegszerkezet explicit tanítása hozzáférési támogatás és nyelvi fejlesztés egyszerre.

További vizsgálati irány

- Narratív és magyarázó szöveg megértésének összevetése.
- Definíció, leírás, összehasonlítás, ok-okozat és folyamat nyelvi jelölése.
- Főgondolat és kulcsfogalmak kiválasztása.
- Szóbeli magyarázat, jegyzet és írásbeli összefoglalás összevetése.
- Grafikus szervező és előre jelzett szöveg váz támogatási hatása.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- A magyarázó szövegtípusok szerkezetének explicit megmutatása.
- Főfogalom-alfogalom, ok-következmény és hasonlóság-különbség vizuális jelölése.
- Bekezdésként egy fő gondolat és hozzá tartozó bizonyíték kialakítása.
- Tanári mintaszöveg közös szétszerelése, majd saját vázlat készítése.
- Rövid szóbeli összefoglalásból fokozatos átvezetés az írott magyarázatba.

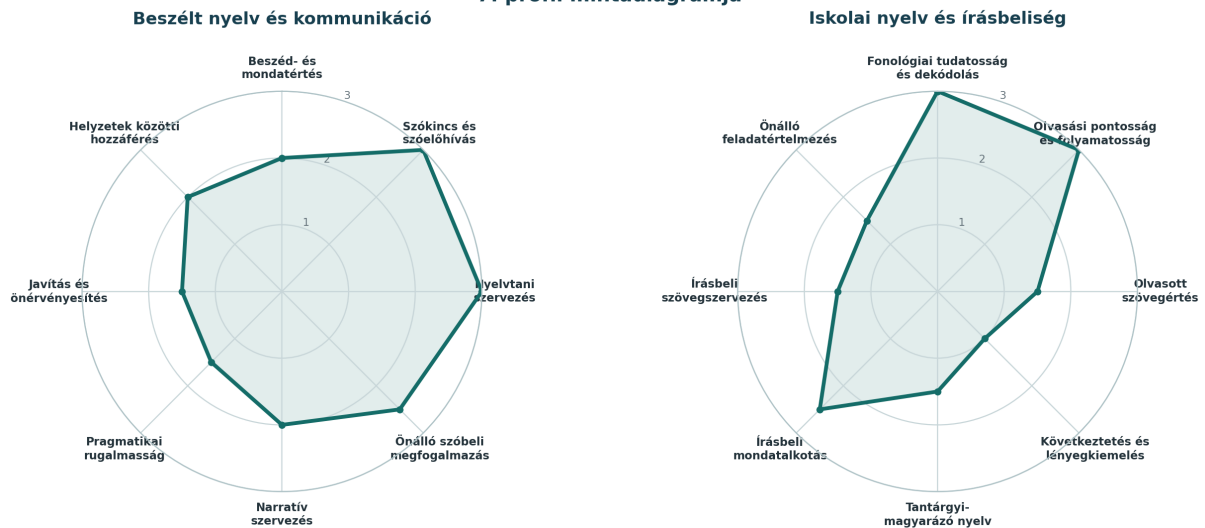
Kerülendő következtetés: Ne következtessünk a rendezetlen magyarázatból automatikusan hiányos tantárgyi tudásra; előbb tegyük láthatóvá az elvárt szövegszerkezetet.

7. profil: Következtetési, többértelműségi és nem szó szerinti nyelvi nehézség

A kimondott vagy leírt információ pontosabb, a kikövetkeztetendő jelentés bizonytalanabb

Jellemzés: A gyermek a szó szerint elhangzó vagy leírt információt pontosan megértheti, de nehezebben egészíti ki azt a szöveggörnyezetből, az előzetes tudásból vagy a beszélő szándékából. A célzás, a kétértelműség, a metafora és a szereplői indíték is eltérő mértékben lehet nehéz.

7. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: Erős forma és dekódolás mellett bemetszés a következtetés, pragmatika és jelentésintegráció tengelyein.

Mit figyelhetünk meg?

- A visszakereshető kérdésekre jól, a 'miből tudjuk?' kérdésekre bizonytalanul válaszol.
- A közvetett kérdés vagy udvarias célzás nem mindig indítja el a várt cselekvést.
- Szólásokat és metaforákat szó szerint értelmezhet.
- A szereplők érzelmét megnevezi, de az indítékot nehezebben kapcsolja az eseményhez.
- Humorban vagy ugratásban bizonytalan lehet, különösen ismeretlen partnerrel.

7. profil: gyakorlati értelmezés

Levente ötödik osztályos pontosan felolvassa a történetet, amelyben a szereplő üres uzsonnásdobozzal érkezik haza és azt mondja: 'Ma igazán jól jártam.' Levente szerint a szereplő örül, mert ezt mondta. Amikor megjelölük a dobozt, a korábbi konfliktust és a szereplő arckifejezését, felismeri az iróniát. A tanórán a 'Nem lenne rossz becsukni az ablakot' közlést véleménynek, nem kérdésnek értelmezi.

Értelmezés

A nem szó szerinti jelentés nem egységes képesség. Külön vizsgálándó a szövegbeli következtetés, a referencia, a közvetett beszédaktus, a metafora, az irónia és a partneri szándék. A gyermek egy adott típust jól érthet, miközben másokban támogatást igényel; a kulturális és személyes tapasztalatokat is figyelembe kell venni.

További vizsgálati irány

- Szövegben kimondott és kikövetkeztetendő információ elkülönítése.
- Referenciák, névmások, idői és oksági kapcsolatok követése.
- Közvetett kérések, többértelmű szavak, szólások és metaforák külön vizsgálata.
- Szereplői cél, tudás és indíték értelmezése bizonyítékmegjelöléssel.
- Természetes félreértési helyzetek és javítási stratégiák megfigyelése.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- A következtetés forrásának megjelölése: szöveggel + háttértudás = következtetés.
- Alternatív jelentések és több lehetséges értelmezés közös vizsgálata.
- A közvetlenebb kommunikáció elfogadása és szükség esetén kérése.
- Szólások és metaforák tanítása kontextusban, nem elszigetelt listaként.
- A bizonytalanság jelzésének és a visszakérdezésnek a gyakorlása.

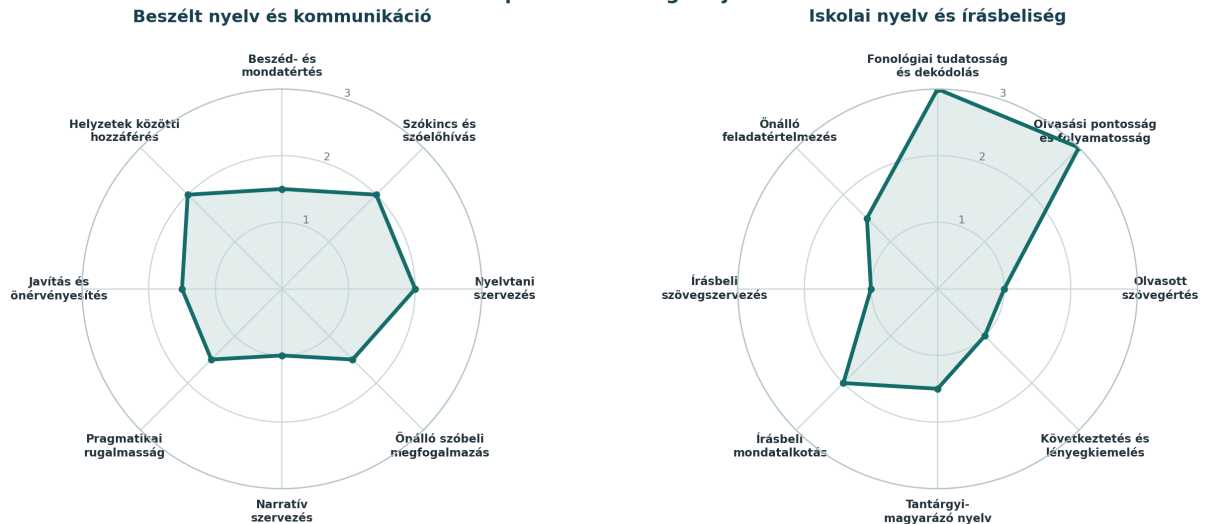
Kerülendő következtetés: Ne tekintsük a szó szerinti értelmezést szándékos ellenkezésnek, és ne várjuk el, hogy a gyermek minden helyzetben kitalálja a ki nem mondott szándékot.

8. profil: Erős dekódolás - gyengébb olvasott szövegértés

A pontos és folyékony felolvasás mögött egyetlen jelentésalkotás

Jellemzés: A gyermek gyorsan és pontosan felismeri a szavakat, akár korán is megtanulhatott olvasni. A technikai olvasás azonban nem mindig kapcsolódik össze a mondatok, bekezdések és teljes szövegek jelentésével. Az írott forma erőssége ugyanakkor fontos támogatási út lehet.

8. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: Az iskolai csillag két magas olvasástechnikai csúcsa után mély szövegértési és következtetési bemetszést mutat.

Mit figyelhetünk meg?

- Hibátlanul vagy kevés hibával felolvas, de a lényeget nehezen foglalja össze.
- A szó szerint megtalálható válaszokat könnyebben azonosítja, mint a következtetéseket.
- Nem mindig kapcsolja össze a névmást a szereplővel vagy az okot a következménnyel.
- Az olvasási teljesítmény miatt a környezet általánosan magas nyelvi szintet feltételezhet.
- Rövid, jól tagolt írott támponttal mégis könnyebben érti a tanórai instrukciót.

8. profil: gyakorlati értelmezés

Máté harmadik osztályos, egy felsőbb évfolyamos természetismereti szöveget is folyékonyan felolvas. A bekezdés után nem tudja megmondani, miért változtat színt az állat, és a saját olvasmányélményét is szó szerinti mondatokkal idézi fel. Amikor a szöveget rövid részekre bontják, képpel összekapcsolják, és minden részhez főgondolatot választ, pontosabb megértést mutat.

Értelmezés

A dekódolás és az olvasott szövegértés külön, de együttműködő rendszer. Máté magas olvasási pontossága nem teszi feleslegessé a beszélt nyelv, a szókincs, a mondatértés és a következtetés vizsgálatát. Az írott nyelv nemcsak mérési terület, hanem erőforrás is lehet a kommunikáció támogatásához.

További vizsgálati irány

- Szóolvasás, álszóolvasás, folyamatosság és prozódia.
- Hallott és olvasott szövegértés azonos tartalommal.
- Mondat-, bekezdés- és teljes szöveg szintű megértés.
- Visszakereső, referenciafeloldó és következtető kérdések.
- Szókincs, nyelvtan és narratív szervezés kapcsolata az olvasási profillal.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Az olvasás jelentéshez kapcsolása képpel, cselekvéssel és saját példával.
- Rövid szakaszok utáni megállás, főgondolat és előrejelzés.
- Névmási utalások, ok-okozat és időrend vizuális követése.
- A szöveg bizonyítékainak megkeresése és jelölése.
- Az írott erősség felhasználása napirendhez, önérvényesítéshez és tanórai támogatáshoz.

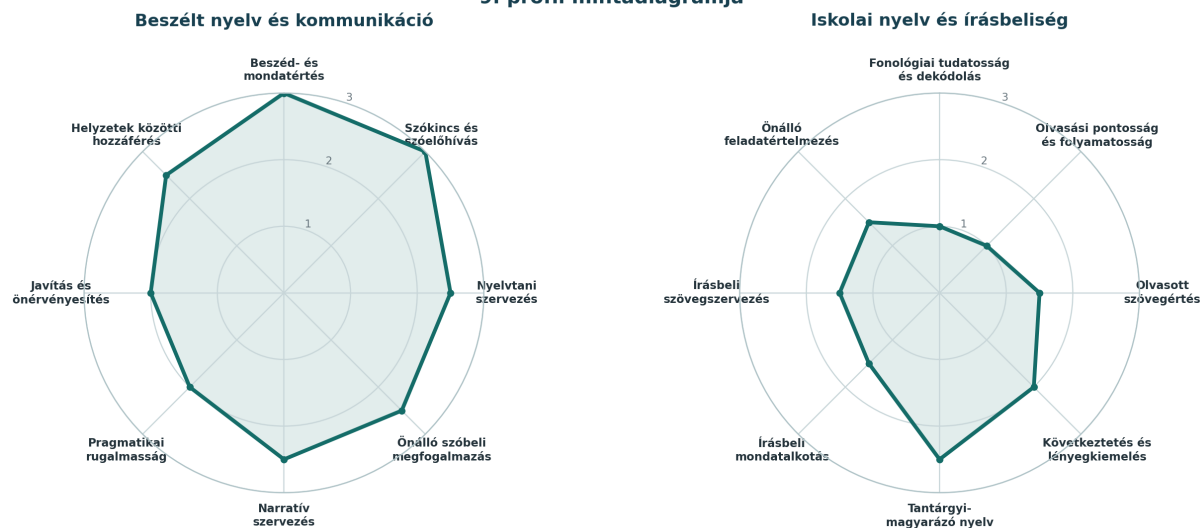
Kerülendő következtetés: Ne azonosítsuk a folyékony felolvasást az olvasottak megértésével, ugyanakkor ne állítsuk le az olvasási érdeklődést.

9. profil: Fonológiai-dekódolási nehézség - erősebb szóbeli tudás

A technikai olvasás korlátozza a meglévő nyelvi és fogalmi tudás írott hozzáférését

Jellemzés: A gyermek szóbeli nyelvi tudása, gondolkodása és hallott szövegértése jó lehet, miközben a betű-hang kapcsolatok, a hangok összeolvasása, az automatizált szófelismerés vagy a helyesírás jelentős nehézséget okoz. Az olvasási erőfeszítés mellett kevés kapacitás marad a jelentés feldolgozására.

9. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: A nagyobb szóbeli csillag mellett az iskolai diagram a dekódolás és olvasási folyamatosság területén mélyen beszűkül.

Mit figyelhetünk meg?

- Felolvasott szöveget jobban ért, mint amit önállóan olvas.
- Ismeretlen és hosszabb szavaknál lassul, találgat vagy szóalakot cserél.
- A hangokra bontás, összeolvasás vagy hangmanipuláció bizonytalan.
- Szóbeli felelete gazdagabb, mint az olvasásra épülő feladatmegoldása.
- Az írás technikai terhelése miatt rövidebb és egyszerűbb tartalmat ad.

9. profil: gyakorlati értelmezés

Petra második osztályos. Ha a tanítónéni felolvassa a mesét, pontosan következtet a szereplők szándékára és részletesen újrameséli az eseményeket. Önálló olvasáskor azonban a hosszabb szavakat találhatja, sorvégen elveszíti a helyét, majd a szövegértési kérdésekre keveset válaszol. Hangokra bontásban és álszóolvasásban jelentős bizonytalanság látszik, képes szóbeli feladatban viszont jól teljesít.

Értelmezés

Az olvasott szöveg gyenge megértése ebben a profilban részben a dekódolás szűk keresztmetszetének következménye. A szóbeli erősségeket külön kell dokumentálni, hogy az olvasási nehézség ne fedje el Petra fogalmi tudását. A differenciálásban a magyar helyesírás és az iskolai tanítási tapasztalat sajátosságait is figyelembe kell venni.

További vizsgálati irány

- Fonológiai tudatosság: szótag, rím, fonémaazonosítás, bontás és manipuláció.
- Betű-hang megfeleltetés, szó-, álszó- és szövegolvasás.
- Olvasási pontosság, tempó és folyamatosság elkülönítése.
- Hallott és önállóan olvasott azonos szöveg megértése.
- Helyesírás, íráskép, figyelmi és szemészeti tényezők teamalapú mérlegelése.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Szisztematikus, explicit hang-betű és összeolvasási támogatás.
- A pontosság elsődlegessége a túl korai gyorsítással szemben.
- Hozzáférés biztosítása felolvasással, hanganyaggal vagy szövegfelolvasó eszközzel.
- A tartalmi tudás szóbeli, képi vagy AAK-alapú megmutatásának elfogadása.
- Rövid sikeres olvasási egységek és érdeklődéshez kapcsolt gyakorlás.

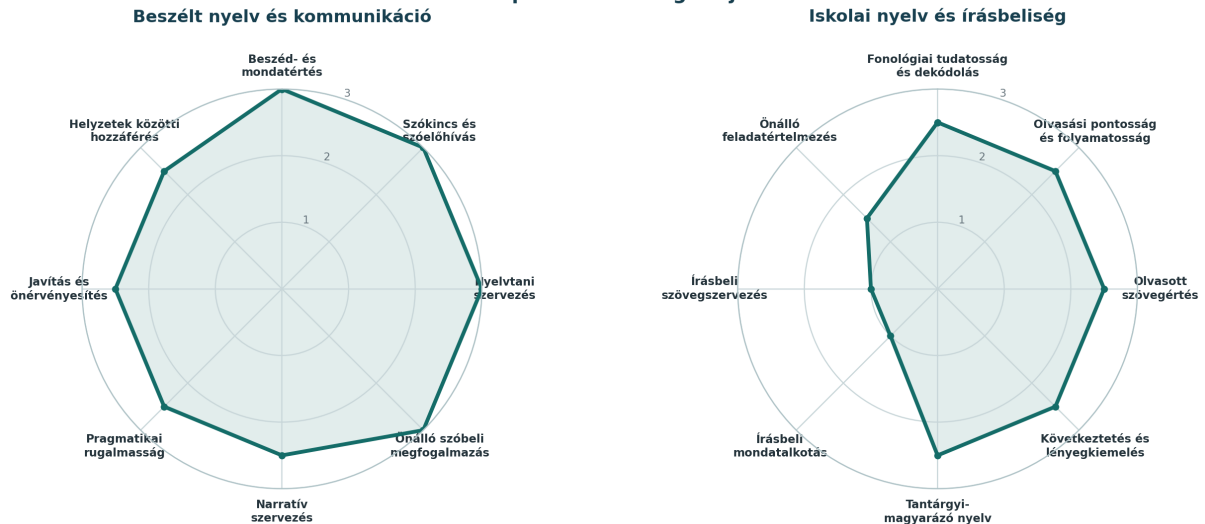
Kerülendő következtetés: Ne következtessünk a lassú vagy pontatlan olvasásból gyenge gondolkodásra vagy gyenge szövegértési potenciálra.

10. profil: Írásbeli megfogalmazási és szövegalkotási szűkület

A szóbeli tudás gazdagabb, mint amit a kézírás, helyesírás, tervezés és szövegalkotás együtt megenged

Jellemzés: A gyermek szóban részletesen és pontosan kifejtheti a gondolatait, írásban mégis rövid, töredezett vagy lassan elkészülő szöveget ad. A kézírás, a helyesírás, a mondatalkotás, a tartalomtervezés és az önellenőrzés egyidejű terhelése beszűkítheti a hozzáférést.

10. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: Nagy szóbeli csillag mellett markáns írásbeli mondat- és szövegszervezési bemetszés jelenik meg.

Mit figyelhetünk meg?

- Szóban több ötlete van, mint amennyi a füzetbe kerül.
- Nehezen kezdi el a fogalmazást, vagy sokáig az első mondatot javítja.
- A helyesírásra és kézírásra fordított figyelem mellett elveszíti a tartalmi tervet.
- A mondatok között kevés kapcsolat jelenik meg, a bekezdésszerkezet bizonytalan.
- Gépeléssel, diktálással, mondatvázsal vagy szóbankkal lényegesen gazdagabb szöveget hoz létre.

10. profil: gyakorlati értelmezés

Ákos hatodik osztályos szóban részletesen elmagyarázza, hogyan működik egy elektromos áramkör. Írásbeli dolgozatában ennyi szerepel: 'Kell elem. Vezeték. Világít.' Amikor előbb szóban rögzítheti a választ, majd kulcsszavas vázból gépel, hat összefüggő mondatot ír. Kézírás közben gyakran radíroz, és a tartalmi gondolatmenet megszakad.

Értelmezés

Az írásbeli teljesítmény több komponens eredője. Az eltérés megértéséhez külön kell vizsgálni a gondolat meglétét, a nyelvi megfogalmazást, a szövegtervezést, a helyesírást, a gépelést és a grafomotoros terhelést. A támogatott írásban megjelenő javulás nem 'könnyítés', hanem a szűk keresztmetszet azonosításának eszköze.

További vizsgálati irány

- Azonos tartalom szóbeli, kézírásos, gépelt és diktált változata.
- Mondatalkotás, mondatkapcsolás, bekezdés és teljes szöveg külön vizsgálata.
- Tervkészítés, feladatkezdés és önellenőrzés.
- Helyesírás és grafomotoros működés megfelelő szakemberekkel együtt.
- Időkorlát, segédlet és érdeklődés hatása az írás minőségére.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- A gondolatgyűjtés, rendezés, megfogalmazás és javítás szakaszainak elkülönítése.
- Grafikus szervező, mondatkezdés és bekezdésváz használata.
- Gépelés, diktálás vagy beszéd felismerés biztosítása a célhoz illően.
- A tartalom és a helyesírás külön értékelése gyakorlási helyzetben.
- Rövid, befejezhető írásfeladatokról fokozatos terhelésépítés.

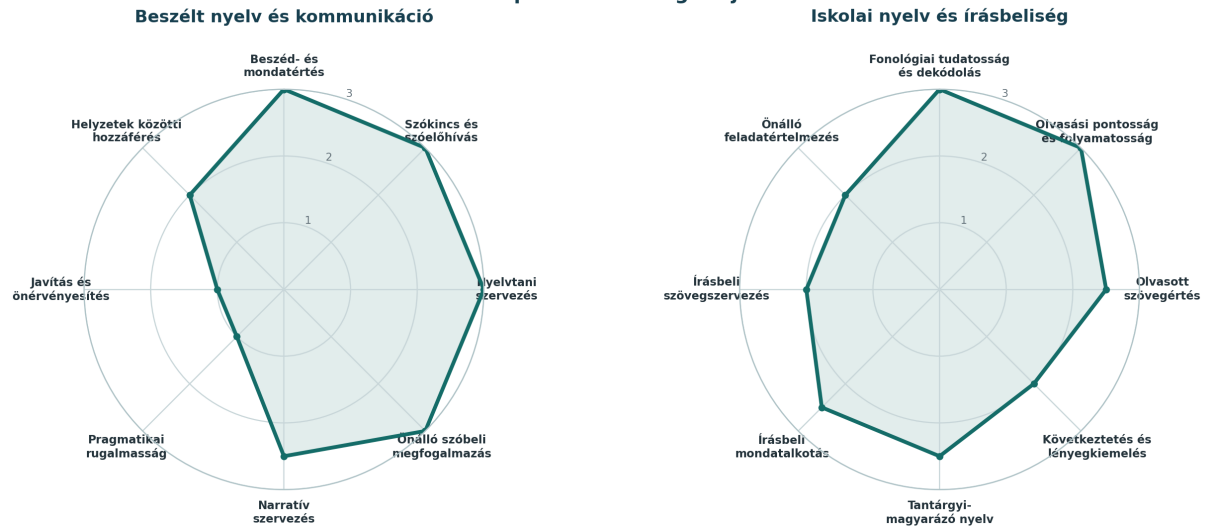
Kerülendő következtetés: Ne tekintsük a rövid írásbeli választ a tudás vagy az ötletek hiányának, és ne vonjunk le következtetést egyetlen válaszási módból.

11. profil: Erős nyelvi rendszer - pragmatikai és együttműködési rugalmatlanság

A nyelvi tudás erős, de a partnerhez, célhoz és változó helyzethez igazítás támogatást igényel

Profiljellemezés: A gyermek szókincse, nyelvtana, olvasása és tantárgyi tudása erős lehet. Nehezebben igazíthatja azonban a közlés hosszát, részletezettségét és formáját a partnerhez vagy a feladat céljához; félreértéskor nem mindig vált stratégiát. A cél a kölcsönös érthetőség és önérvényesítés, nem a neurotipikus társalgási stílus utánzása.

11. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: Két nagy csillagban főként a pragmatikai rugalmasság, javítás és együttműködő feladatértelmezés bemetszése látható.

Mit figyelhetünk meg?

- Kedvelt témáról részletesen beszél, de nehezen emeli ki a partner számára releváns részt.
- Félreértéskor ugyanazt ismétli, ahelyett hogy másként fogalmazna.
- A témaváltást, csoportmunkát és közös döntést kiszámíthatatlannak élíheti meg.
- A közvetlen kérdésre válaszol, de spontán nem mindig oszt meg szükséges háttérinformációt.
- Szabályalapúan értelmezhet olyan társas helyzeteket, amelyek több elfogadható megoldást engednek.

11. profil: gyakorlati értelmezés

Júlia hetedik osztályos, pontosan és árnyaltan érvel a környezetvédelemről. Csoportmunkában hosszasan ismerteti a saját tervét, de nem veszi észre, hogy társai más feladatrészt választottak. Amikor egy társa nem érti a szakkifejezést, Júlia ugyanazt a mondatot hangosabban megismétli. Előre megbeszélt javító stratégiával - rövidítés, példa, rajz - sikeresen pontosít, és jelzi, melyik együttműködési forma kényelmes számára.

Értelmezés

A pragmatikai működés két vagy több ember közös teljesítménye, ezért nem értelmezhető kizárólag a gyermek hiányosságaként. Vizsgálni kell a partner egyértelműségét, a helyzet kiszámíthatóságát és azt, hogy a gyermek rendelkezik-e elfogadott javító és önérvényesítő eszközökkel. A közvetlen kommunikáció önmagában nem hiba.

További vizsgálati irány

- Témakezdés, -fenntartás és -váltás természetes beszélgetésben.
- Partneri félreértés felismerése és többféle javító stratégia.
- Csoportmunka eltérő szerepekben és különböző partnerekkel.
- Releváns információ kiválasztása a feladat céljához.
- Saját kommunikációs szükségletek, határok és preferenciák megfogalmazása.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Valódi, kölcsönös kommunikációban gyakorolt javítás és pontosítás.
- Több elfogadható társalgási és együttműködési út bemutatása.
- A partner felelősségének és az egyértelmű kommunikáció szabályainak tanítása a közösségnek is.
- Önérvényesítő mondatok és AAK-elemek biztosítása.
- Az érdeklődési terület felhasználása, miközben a relevancia és a közös cél látható marad.

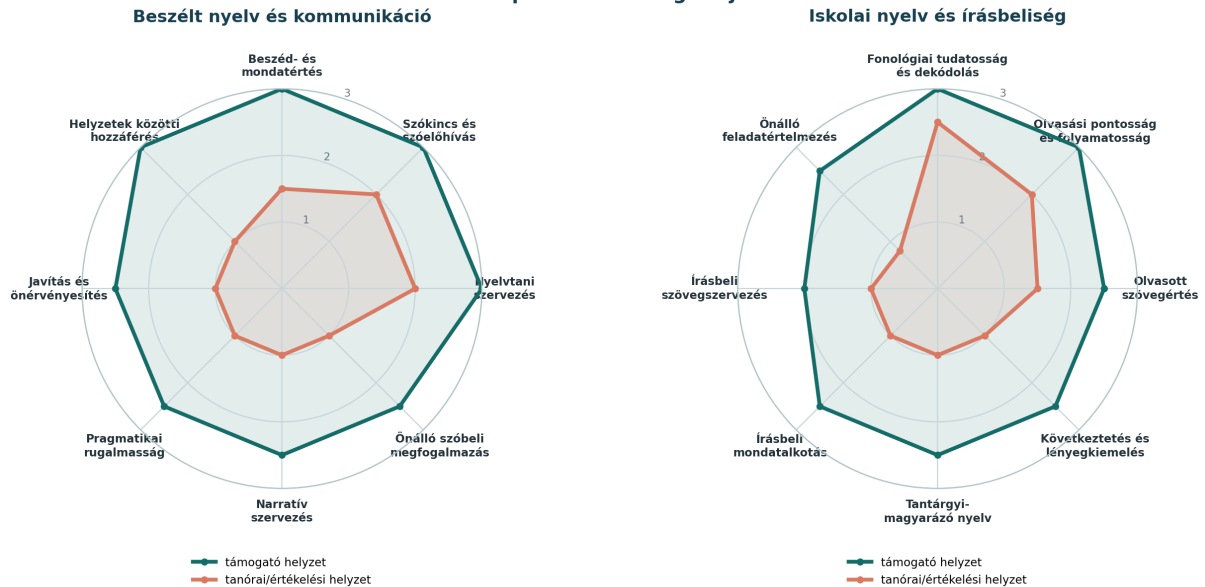
Kerülendő következtetés: Ne a szemkontaktus, a párbeszéd vagy egy neurotipikus társalgási stílus utánzását tegyük céljá a funkcionális kölcsönösség kialakítása helyett.

12. profil: Helyzetfüggő iskolai kommunikációs hozzáférés

A tudás támogató helyzetben hozzáférhető, órán vagy értékelésben jelentősen beszűkül

Jellemzés: A gyermek nyugodt, biztonságos, kiszámítható helyzetben összetetten kommunikál és tanulási tudását is megmutatja. Feleléskor, csoportban, zajban, időnyomás alatt vagy közvetlen felszólításra azonban a beszéd, az olvasottak felidézése és az önálló válaszadás jelentősen beszűkülhet.

12. profil mintadiagramja

Jellegzetes diagramalak: Mindkét ábrán két nagy távolságú vonal jelenik meg; a különbség maga a legfontosabb adat.

Mit figyelhetünk meg?

- Otthon vagy négyszemközt részletesen beszél arról, amiről az órán alig válaszol.
- Váratlan kérdésre leblokkol, később viszont pontos választ ad.
- Írásban, választással vagy AAK-val többet mutat, mint nyilvános szóbeli felelésben.
- A közvetlen felszólítás és az időkorlát tovább szűkíti a kommunikációt.
- Túlerhelődéskor rövid rutinmondatra, ismétlésre, hallgatásra vagy kivonulásra válthat.

12. profil: gyakorlati értelmezés

Gergő negyedik osztályos. Otthon videón részletesen elmagyarázza a törték összeadását, az órán azonban a felszólításra csak vállat von és azt mondja: 'nem tudom'. Négy szemközt, előre megkapott kérdéssel és rajzolási lehetőséggel pontos megoldást készít. A csoport előtt még az ismert szavak előhívása is lelassul; a teljesítmény nem egyszerűen gyakorlással, hanem a helyzet átalakításával változik meg.

Értelmezés

A két vonal közötti távolság arra figyelmeztet, hogy egyetlen vizsgálati vagy tanórai helyzet nem írja le Gergő tudását. A hozzáférést befolyásolhatja szorongás, szenzoros terhelés, társas értékelés, időnyomás, bizonytalanság és a válaszadás módja. A diagram nem állapítja meg ezek okát, de kijelöli a differenciáló megfigyelést.

További vizsgálati irány

- Azonos feladat optimális, négy szemközt és természetes tanórai helyzetben.
- Spontán, előre jelzett és közvetlenül felszólított válasz összevetése.
- Beszédes, írott, rajzos, választásos és AAK-válaszadás.
- Zaj, csoportméret, időkorlát, partner és hibázási kockázat hatása.
- Szorongás, szelektív mutizmus és egyéb pszichológiai tényezők teamvizsgálata szükség szerint.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Alternatív felelési és számonkérési módok kialakítása.
- Előre jelezhető kérdések, felkészülési idő és biztonságos válaszcsatorna.
- A nemet, szünetet, segítséget és későbbi válaszadást jelző eszközök biztosítása.
- A helyzeti terhelés fokozatos, beleegyezésen alapuló csökkentése.
- A tudás dokumentálása több helyzetből és több kommunikációs módból.

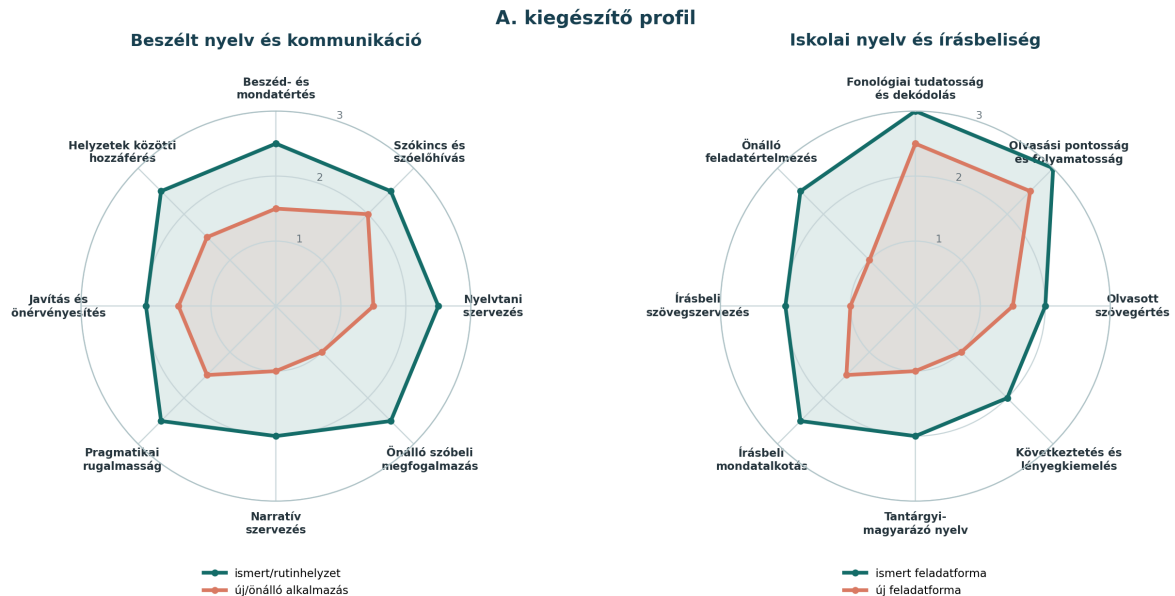
Kerülendő következtetés: Ne értelmezzük a helyzetben hozzáférhetetlen választ tudáshiánnyként, dacosságként vagy motivátlanságként.

A. kiegészítő profil

Ismételt és rögzült nyelvi mintákra támaszkodó kommunikáció

Az ismert fordulatok erősséget jelenthetnek, az új helyzethez igazítás külön vizsgálendő

Miért értelmezési réteg? Az ismételt mondat, idézet, definíció vagy betanult válasz valódi kommunikációs funkciót és tudást is hordozhat. Ugyanakkor külön kell figyelni, hogy a gyermek érti-e az elemek jelentését, módosítja-e őket új célhoz, és átviszi-e a tudását megváltozott kérdésformába.

Jellegzetes megfigyelések

- Ismert rutinban sok és pontos nyelvi forma jelenik meg, új helyzetben rövidül a közlés.
- Definíciót felidéz, de saját példát vagy átfogalmazást nehezen ad.
- Egy visszatérő mondat több funkciót is hordozhat; a helyzet és a következmény segít értelmezni.
- Az írott minta erős támpont lehet, de nem bizonyítja önmagában a rugalmas megértést.

Fő kérdés: Mi a rögzült forma funkciója, mit ért belőle a gyermek, és mennyire alakítható új kommunikációs vagy tanulási célhoz?

Használat: Az alap-profilt két vonallal egészítsük ki: ismert és új helyzet, illetve felidézés és önálló alkalmazás. A különbségből vizsgálati kérdés, nem fejlődési címke következik.

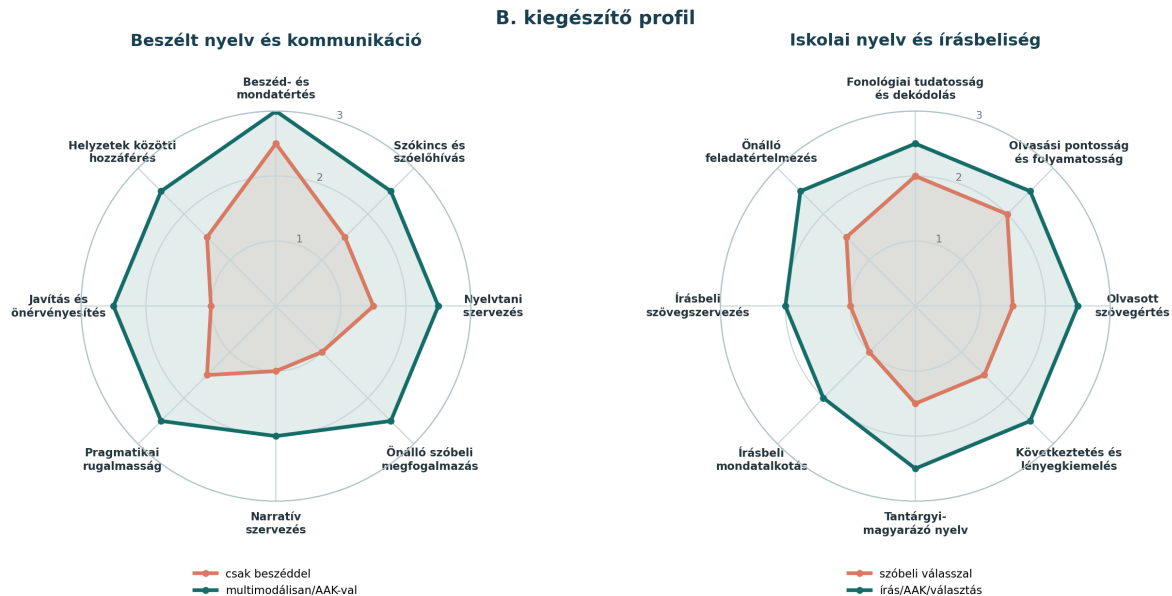
Kerülendő következtetés: Ne tekintjük az ismétlést jelentés nélkülinek, de ne azonosítsuk a pontos felidézést automatikusan önálló megértéssel sem.

B. kiegészítő profil

Beszédproduktions korlát - erősebb nyelvi és fogalmi tudás

A beszédalapú válasz mélyebbre rajzolhatja a profilt, mint a multimodális hozzáférés

Miért értelmezési réteg? A hangalak, a beszédmozgás, a rezonancia vagy az érthetőség nehézsége elfedheti a gyermek nyelvi és tantárgyi tudását. A kizárólag szóbeli vizsgálat ezért torz profilt adhat. AAK, írás, gépelés, mutató és választás segítségével külön kell láthatóvá tenni a megértést és a közlési tartalmat.

Jellegzetes megfigyelések

- Képpel, írással vagy választással pontosabb választ ad, mint beszédben.
- A közlés hossza növeli az érthetlenséget és a kommunikációs fáradást.
- Félreértéskor feladhatja a közlést, noha a tartalom megvan.
- A tanórai szóbeli felelés jelentősen alulbecsülheti a fogalmi tudást.

Fő kérdés: Mennyit fed el a beszédproduktions korlátja, és milyen válaszcsonatán mutatkozik meg a gyermek legpontosabb nyelvi-tantárgyi tudása?

Használat: Ugyanazt a feladatot beszédes és multimodális válasszal is térképezzük. A beszédfejlesztés mellett azonnal biztosítsunk funkcionális AAK-hozzáférést.

Kerülendő következtetés: Ne azonosítsuk a nehezen érthető vagy kevés beszédet gyenge megértéssel, alacsony intelligenciával vagy csekély kommunikációs szándékkal.

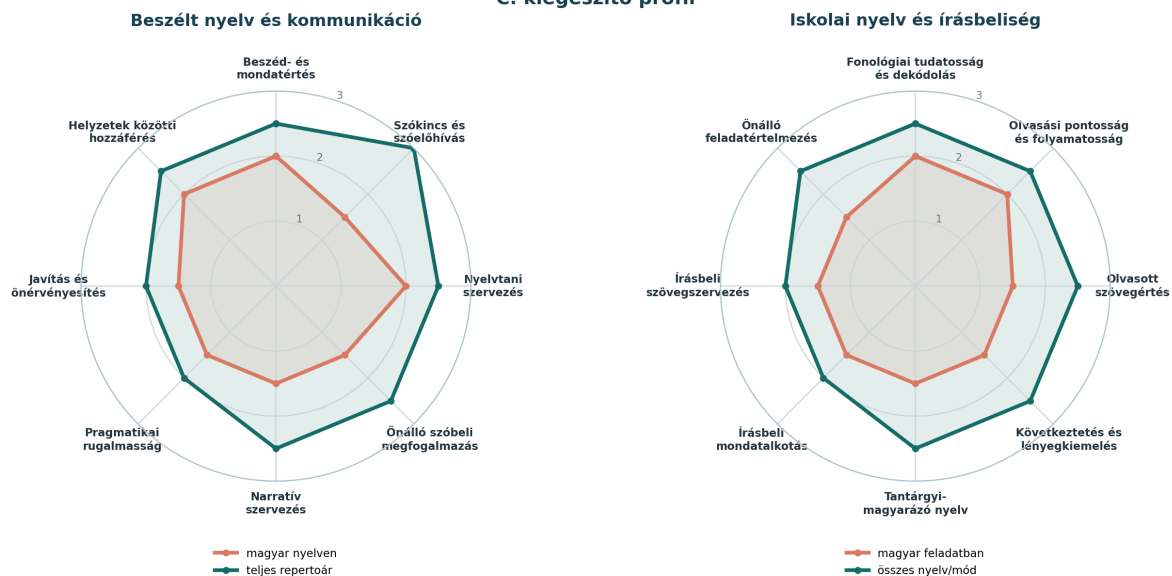
C. kiegészítő profil

Többsz nyelvű, elosztott nyelvi és tantárgyi tudás

Az egyetlen vizsgálati nyelv szűkebb képet adhat, mint a teljes kommunikációs repertoár

Miért értelmezési réteg? A gyermek fogalmai, élményei, tantárgyi szavai és kommunikációs rutinjai több nyelv között oszthatnak meg. Egyetlen nyelven mérve szűkebbnek tűnhet a szókincse és a szövegalkotása, mint amikor a teljes repertoárt, a kódváltást, a gesztusokat, az írást és az AAK-t együtt értékeljük.

C. kiegészítő profil

Jellegzetes megfigyelések

- Bizonyos fogalmakat csak az egyik nyelven nevez meg, de mindkét nyelven felismer.
- A tantárgyi szó magyarul, az élménybeszámoló otthoni nyelven hozzáférhetőbb.
- A kódváltás funkcionális stratégia lehet, nem önmagában zavarjel.
- Az összesített fogalmi tudás nagyobb, mint bármelyik nyelv külön pontszáma.

Fő kérdés: A nehézség minden releváns nyelvben és kommunikációs módban megjelenik, vagy főként a tapasztalat és a vizsgálati nyelv különbségét látjuk?

Használat: Nyelvi anamnézis, családi minta és szükség szerint képzett tolmács mellett rajzoljuk fel a magyar és a teljes repertoár vonalát; az expozíciót mindig dokumentáljuk.

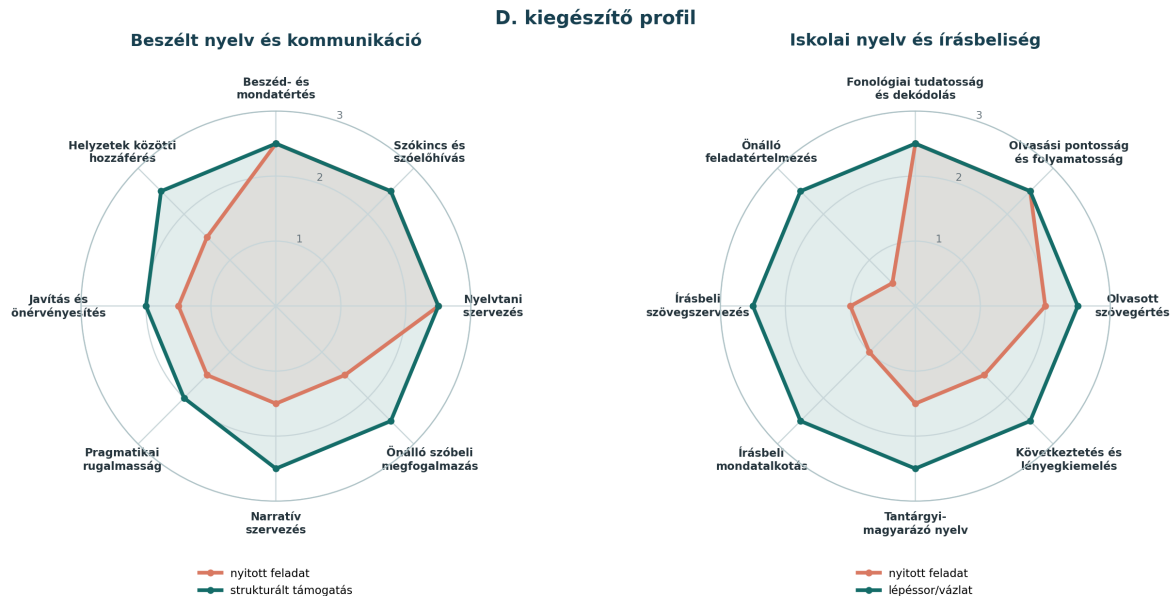
Kerülendő következtetés: Ne javasoljuk automatikusan az otthoni nyelv elhagyását, és ne tekintsük a nyelvkeverést önmagában nyelvi zavarnak.

D. kiegészítő profil

Végrehajtó működések által korlátozott nyelvi teljesítmény

A tudás megvan, de a feladatindítás, tervezés, váltás és önellenőrzés szűk keresztmetszetté válik

Miért értelmezési réteg? A gyermek értheti a feladatot és rendelkezhet a szükséges nyelvi tudással, mégsem tudja önállóan elkezdni, megtervezni, sorrendbe rendezni, váltani vagy ellenőrizni a választ. A nyitott végű felelés és fogalmazás ezért lényegesen gyengébb képet adhat, mint a lépésekre bontott feladat.

Jellegzetes megfigyelések

- Hosszú várakozás után sem kezd, de az első lépés kijelölésével önállóan folytatja.
- Sok ötletet mond, mégsem választ közülük és nem készít rendezett választ.
- Feladatváltáskor vagy hibajavításkor elveszítheti az eredeti tervet.
- Vizuális időrend, ellenőrzőlista vagy mintaszerkezet mellett ugrásszerűen javul.

Fő kérdés: A nyelvi tartalom hiányzik, vagy a gyermek nem tudja a válasz létrehozásának műveleteit önállóan megszervezni?

Használat: Azonos tartalmú nyitott és strukturált feladatot hasonlítottunk össze. A pszichológiai, gyógypedagógiai és szükség szerint ergoterápiás megfigyelést kapcsoljuk a nyelvi adatokhoz.

Kerülendő következtetés: Ne értelmezzük a késői feladatkezdést, a befejezetlen választ vagy a váltás nehézségét automatikusan motivátlansággként.

A 12 alapprofil gyors összehasonlítása

A táblázat a jellegzetes kettős diagramképet és az első differenciáló kérdést foglalja össze.

#	Profil	Diagramjel	Első kérdés
1	Átfogó nyelvi és tanulási hozzáférési nehézség	Mindkét csillag több tengelyen kicsi; a kommunikációs szándék relatív erősség lehet.	Mit tud hozzáférhető nyelvvél és válaszmóddal?
2	Folyékony beszéd - rejtett iskolai nyelvi nehézség	Nagy formai tengelyek mellett mélyebb bemetszés az értés, következtetés és szövegszervezés területén.	A forma mögött megvan a mély megértés?
3	Verbális feldolgozási és munkamemória-terhelődés	A nyelvi forma közepesen erős, de a hosszabb feldolgozást és önálló feladatkezdést igénylő tengelyek beszűkülnek.	A nyelvi tudás vagy a feldolgozási terhelés szűkít?
4	Szólóhívási és szemantikai hálózati nehézség	A két csillag legmélyebb bemetszése a szókinés, a tantárgyi előhívás és a szövegalkotás körül jelenik meg.	Hiányzik a fogalom, vagy nehezen hívható elő?
5	Narratív és eseményszervezési nehézség	A formai nyelvi tengelyek erősek, a narratíva, következtetés és írott szövegszervezés mélyen bemetszett.	Követhető egészszé szervezi a mondatokat?
6	Magyarázó és tantárgyi szövegek szervezési nehézsége	A mindennapi szóbeli nyelv viszonylag egyenletes, az iskolai csillag a következtetés, tantárgyi nyelv és szövegszervezés körül szűkül.	Felismeri, milyen magyarázó szerkezetet vár a feladat?
7	Következtetési, többértelműségi és nem szó szerinti nyelvi nehézség	Erős forma és dekódolás mellett bemetszés a következtetés, pragmatika és jelentésintegráció tengelyein.	Mit ért meg abból, amit nem mondanak ki?
8	Erős dekódolás - gyengébb olvasott szövegértés	Az iskolai csillag két magas olvasástechnikai csúcsa után mély szövegértési és következtetési bemetszést mutat.	A pontos olvasás jelentéssé áll össze?
9	Fonológiai-dekódolási nehézség - erősebb szóbeli tudás	A nagyobb szóbeli csillag mellett az iskolai diagram a dekódolás és olvasási folyamatosság területén mélyen beszűkül.	A dekódolás elfedi a szóbeli tudást?
10	Írásbeli megfogalmazási és szövegalkotási szűkülés	Nagy szóbeli csillag mellett markáns írásbeli mondat- és szövegszervezési bemetszés jelenik meg.	Az írás folyamata vagy a gondolat hiánya szűkít?
11	Erős nyelvi rendszer - pragmatikai és együttműködési rugalmatlanság	Két nagy csillagban főként a pragmatikai rugalmasság, javítás és együttműködő feladatértelmezés bemetszése látható.	Hogyan növelhető a kölcsönös érthetőség?
12	Helyzetfüggő iskolai kommunikációs hozzáférés	Mindkét ábrán két nagy távolságú vonal jelenik meg; a különbség maga a legfontosabb adat.	Mennyit vesz el a helyzet a hozzáférhető tudásból?

Összegzés: A profilok nem zárják ki egymást. A legjobb munkahipotézis több helyzetből származó példát magyaráz, és új megfigyeléssel ellenőrizhető.

Alsó és felső tagozatos értelmezés

Ugyanaz a profil más feladatban válik láthatóvá az olvasástanulás kezdetén és a tantárgyi tanulás későbbi szakaszában.

Terület	1-4. évfolyam	5-8. évfolyam
Instrukció	Rövid lépések, feladatkezdés, tanítói nyelv.	Több tanár, sűrűbb magyarázat, jegyzetelés és önálló tervezés.
Olvasás	Fonológiai tudatosság, betű-hang kapcsolat, összeolvasás.	Tanulás olvasással, szövegtípusok, információintegráció.
Szövegértés	Rövid történet, referencia, sorrend, egyszerű következtetés.	Tantárgyi szöveg, főgondolat, implicit jelentés, források összevetése.
Szóbeli közlés	Élmény, képsor, válaszadás és segítségkérés.	Felelés, magyarázat, érvelés, csoportmunka és prezentáció.
Írás	Mondatalkotás, helyesírás, rövid történet és másolási terhelés.	Bekezdés, összefoglalás, magyarázó és érvelő szöveg.
Önérvényesítés	Nem értem, segíts, szünetet kérek, mutasd meg.	Válaszcsatorna, határ, munkamód, felkészülési idő és pontosítás kérése.

Kontrollprofil

- A fejlődés nemcsak nagyobb pontszám: csökkenhet a két helyzet vagy két válaszcatorna közötti távolság.
- Új tantárgy vagy magasabb évfolyam átmenetileg új bemetszést tehet láthatóvá.
- A támogatás halványítása csak akkor indokolt, ha a hozzáférés több természetes helyzetben is stabil.
- Az önálló segítségkérés és a megfelelő eszközválasztás önmagában fontos fejlődési eredmény.

Életkori óvatosság: A pontot ne kizárólag életkori elváráshoz, hanem a konkrét iskolai részvételhez, az előző profilhoz és a támogatási feltételekhez viszonyítsuk.

Hatlépéses használati folyamat

- 1. Gyűjts többféle mintát** Beszélgetés, tanórai instrukció, hallott és olvasott szöveg, rövid írás, természetes csoporthelyzet.
- 2. Fogadj el több válaszcsatornát** Beszéd, írás, gépelés, rajz, választás, gesztus és AAK egyaránt szolgálhatja a tudás megmutatását.
- 3. Pontozz példával együtt** Minden érték mellé írd oda a feladatot, a helyzetet, a segítséget, a válaszdíót és a kommunikációs módot.
- 4. Rajzolj összehasonlító vonalat** Optimális és tanórai helyzetet, szóbeli és írásbeli választ, hallott és olvasott szöveget vagy év eleji és kontrollprofil.
- 5. Fogalmazz differenciáló kérdést** Ne a gyermekre illessz címkét; jelöld meg, mely folyamatot vagy hozzáférési feltételt kell tovább vizsgálni.
- 6. Fordítsd át támogatássá** Rögzítsd, mit változtat a környezet, milyen eszköz szükséges, és mely nyelvi-tanulási cél kap elsőbbséget.

A dokumentáció minimális mondata

Minta: A tanuló [feladatban/helyzetben], [válaszcsatornán], [milyen támogatással] volt képes [konkrét teljesítményre]. [Másik feltételben] a teljesítménye [hogyan változott]. A következő vizsgálati kérdés: [munkahipotézis].

Mikor szükséges teamvizsgálat?

- Ha a beszélt és írott nyelvi nehézség több helyzetben tartósan akadályozza a részvételt.
- Ha hallási, látási, beszédmotoros, grafomotoros, pszichológiai vagy tanulási tényező merül fel.
- Ha AAK vagy alternatív hozzáférés nélkül nem ítéltető meg megbízhatóan a gyermek tudása.
- Ha regresszió, készségvesztés vagy hirtelen, jelentős profilváltozás jelenik meg.

Zárógondolat: Ne csak azt rögzítsük, sikerült-e a feladat. Figyeljük meg azt is, milyen feltételek között vált lehetővé.

Szakmai háttér

A profilrendszer az autilogopedia.hu számára készült gyakorlati szakmai szintézis. A 12 alaprofil és a négy értelmezési profil nem egy publikált vagy standardizált tipológia átvétele. A felépítés a beszélt és írott nyelv összefüggésére, a neurodivergens tanulók nagy egyéni változatosságára, a funkcionális részvételre, a több forrásból származó megfigyelésre és a támogatási feltételek dinamikus vizsgálatára épül.

Szakmai keret: Az iskolai nyelvi teljesítményt nem szabad kizárólag diagnózis alapján megjósolni. A dekódolás, a szóbeli nyelv, a szövegértés, az írás, a pragmatika és a helyzeti hozzáférés egyénenként eltérő mintázatot alkot.

Felhasználási megjegyzés: A mintapontok szemléltető értékek; nem használhatók diagnózis, jogosultság, osztályozás vagy ellátási döntés önálló alapjaként.

A kézikönyv határai

- A pontok nem normatív értékek, és évfolyamok között nem hasonlíthatók össze automatikusan.
- A profil nem különít el diagnózisokat, és nem helyettesít standardizált vizsgálatot.
- A mintázatot anamnézissel, természetes nyelvi mintával, pedagógusi és családi információval kell értelmezni.
- Szükség szerint hallási, pszichológiai, gyógypedagógiai, orvosi, motoros beszéd-, olvasási-írási és AAK-felmérés kapcsolódik hozzá.
- A gyermek saját nézőpontja, kommunikációs preferenciája és terhelhetősége az értelmezés nélkülözhetetlen része.

Készítette: autilogopedia.hu | Szakmai segédanyag logopédusoknak | 2026. augusztus